

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj VI.

V sredo 5. prosenca 1848.

List 1.

Ob novim létu.

Silvester sprémi stariga v zatón,
Posije sonce nov'ga léta;
Se siplje sreča, se gostí poklón,
Muogteri kej si v žep obéta:
Kaj bodo kolj Novice zbrale
Ter željnim bravam darovale?

Od vétrov dvéh odjék napol glasán
V uhó Ljubljanci béli bije:
»Novice! ved'te: je Gospodov dan,
Molčite dansi od kmetije;
Zvedrujte nas, — pustivši tlake —
Dvignite misli v vikši zrake!«

»»Ne oponášaj zlóбно, ljubi, né!
Minul je praznik, že je sréda;
Imel pondelj in tork si siv mordè, —
Ti dansi delo še preséda?
Smo kmétice, učiti kméta
Je skerb naj perva, skerb nam svéta.

Imej vedrilo próstor svoj — naj bo,
Vsak list mu svoje da verstice;
Pa védi: mé kmetijo ljubimo,
Kmetijske bivamo Novice;
So čisljali že plug Slovéní
Od nékdaj, — naj tud zdaj se céni.

Rimljanje so trobili v bojni rog,
Kovali suljce, meč brusili;
Brodili Nemci v gojzd in log,
Medvéde, bivole gonili,
Ko od poljskiga Slovénu dela
Je trudna že motika péla.

Za kratkočasnike je lovski roj,
Naj tudi ne brez slednje céne;
Keršanski mir sovraž' kervavi boj:
Kmetija sama — brez preméne —
Ostane vselej v svitli časti
Prostaku in visóki oblasti.

Ob Muri, Dravi že od nekadaj
Ob Soči, Savi in Savini

Je žito rumenélo, kakor zdaj;
Orali tú slovenski sini,
Vodé slovenske čede píle,
Beséde naše se glasile.

Pustila mlajšim znamnja Grek, Rimljan,
Jih nósi pôtok, hrib, dolína;
Sovražni zgubil ni Mohómetan,
Kar kdej je imela Palestína:
Glej, v jêdru po dežel' Slovena
Odpró se le slovenske imena. —

V prijazni ravni ob Ljubljanci tje
Počiva stara mat' Ljubljana,
V Emono jo Rimljan prekerstil je,
Po nemškim v Lajbah prekovana;
Slovenu pa Ljubljana bela
Po starim — v ustih bo živela.

Kdo gledal je *sovrevat' Sovri* dvé?
Poslušal kdo, de *suje* Sava?
Kdo zúmil, Bistra de *bistri* poljé?
Alj kdo kerševal je Triglava,
Kdo Kóma, daljniga soseda
Ki un'mu v trojno lice gleda?

Slovenski *orataj* — drug javalnè —
Ki je ob berdih dobe davne
Čuvál goveda, jagnjeta berhkè,
Ogóne s plugam obetavne
Obračal sprétno prigojene,
Ter s plodno rôso napojene. —

Krivač, sekira, rónnica rožljá,
Ogladi spervič zemlje lice,
Se kamnje perstení, se perst rahljá;
Potegne sčasam kmet brazdice;
Glej, raste žito, tersje, trava,
Kjer bla nepridna je gošava.

Ob njivah staviti je treba blo
Pristave, kočé in šotore,
Tovars' tovaršu v zvezo da rokó
Sozidata si hiše, dvore;

Vštric dóma dom se povzdiguje
Vás, mesto, terg se sčasam snuje.

Verdjana zemlja daja obilni plod;
'Ma kupe eden v sadji, v žiti,
Kmetijsko orodje dela se drugod, —
Zaména mora se goditi;
Razvažá roba se po césti,
Nevkretno lahki dnar namésti.

Takó 'z kmetije sčasam pricvetè
Obertna spretnost, umetnija,
Iz njé vsakteri nauk snuje se,
Iz njé pognala je kupčija;
Vsakdo spoznaj le brez spodtike:
Kmetija vir je vse omike!

Pridélik žélel bit' je zavarván,
In slednji svést če bit' življenja:
Človéku človk ponudi rôko v bran,
In spróži se koló občenja;
Ljudjé edin'jo se v deržave,
Ki vladajo jih modre glave.

Na polji je vladarstvo vstavljeno
Od tod mu moč in živéz tēce;
Deržava kmetu v svést in bran zato
Skerbí za mir, ter brusi mēce;
Cesarji in visóki kralji
So vselej kmetu čast dajali.

Je révna béba in ubog bizják,
Ki kmeta vredno ne spoštuje;
Zaróbljen, slép in puhloglav je vsák,
Ki ga ošabno zaničuje;
'Z trinógov strupniga kardela,
Ki derzno mu krivico dela.

Zasliši torej, brave! ki si volján,
Kaj voš'mo letašnje Novice:
Postenje v sercu hráni slednji stan,
Bogá se bój, in derš' pravice!
Vérh téga mirno dolge léta
Kmetijo, živi Bog in kmeta!«

—n.

Vošila Novicam ob novim létu.

Od več strani smo dobili prijazne vošila Novicam ob novim létu, de bi jih v njih natisniti dali. Iz serca radi bi jih bili današnjemu listu izročili, kér nas take znamnja serčne ljubezni neizrečeno veselijo in bí gotovo tudi vsaciga rodoljuba razveselile, — ali prostora nam manjka! Oznanimo tedej le, de dopis iz Dunaja gospoda Ž. nas je posebno razveselil, iz kteriga bomo drugikrat nektere svéte zastran naših šol svojim bravam podali. V tem dopisu beremo tudi s kakošnim veseljem „divico orleansko“ pričakujejo, rekoč: „Koseski, o

sladko imé! katero v nobeniga praviga Slovence persih neznano ni — s katerim je nova dôba slovenskiga pesništva zasijala!“ i. t. d. — Serčno razveselil nas je tudi dopis naših dragih kmetovavcov v Kamnjim, in brihtniga kmetovavca A. B. iz Komna, ki želi, de bi vsaka tudi nar manjši vas saj ene Novíce imela, ki bi se z velikim pridam ob nedeljah brale, namesto de marsikteri kmetje v kerčme, igre in druge slabe tovaršije zahajajo, pmoženje zapravljajo, si pravde na glavo nakopujejo, svojiga bližnjiga obrekujejo in dragi čas zapravljajo! — Práv ljub nam je bil tudi oglas častitih duhovnih mladenčev iz Senja (Zeng), ki so nam med drugim sledeče verstice pisali: „Želimo pa tudi, da bi nam naše mile Novíce v prihodnje, kakor do sadaj z lepim naukam plodile, vse Slavene, ki še spavajo, izbudile in svitlo luč jim pokazale; da bi mnogo mnogo prijatlov in bravecov dobile, med kterimi tudi mi na dalje ostati želimo. To so naše želje in naš pozdrav, kteriga Novícam za novo léto pošljemo!“ — Še več dopisov v tem prijateljskim duhu bi imeli svojim bravecam tukaj oznaniti, pa žal nam je, de nam prostor to veselje krati. — Naj bojo tedej te vošila dovelj, Slovincam pokazati, de Novíce zmirej več prijatlov dobivajo, in de trud tistih pisavcov, ki za nje pišejo, ni zaverženo, temuč visoko obrajtano delo. „Kako prijetno je“ — govori časti vredni kmetovavec A. B. v zgorej oznanjenim dopisu — „kako prijetno je, kér ima po Novícah vsak bravec pravico, kakošno znajdbo, kakošen svét ali kar si bodi brez plačila očitno oznaniti, ali pa za svét v potrebi poprositi in se z daljnimi prijatli pomeniti in soznaniti. Bog naj obilno plača blago delo tistim, ki so Novíce Slovincam dali in tako nas tamè rešili, v kteri smo poprej taval!“

Kmetijska šola za mlade in stare.

Vpeljanje.

Ljubi Slovenci! „Dobro kmetovati — so rékli že gosp. J. P. Ješenak, prvi slovenski pisatelj kmetijskih bukev — je ena nar potrebnjših vednost na svetu. Vsaka umetnost pa ima svoje postave: kmetovanje tudi svoje; zoper te postave grešiti, je sebe v veliko škodo pripraviti.“ Resnične so te besede.

Z velikim veseljem so naši kmetiški braveci v pervim in drugim tečaji Novíc kmetijsko šolo brali in si tu dane poduke v svoj prid in dobiček obračali. Pa takrat nismo môgli začete šole nadaljevati, kér bi navadni kmetje ne bili môgli naših podukov razuméti, zato kér niso clo nobeniga znanja od kemijskih resnic in natornih postav imeli, ktere se povsod s kmetijstvom vežejo.

Zdej pa je to vse drugači. Naši pridni braveci, razjasnjeni po gospod Vertovcovi „kmetijski kemii“, niso več nevedni kmetje, ki brez pomislika zemljo obdeljujejo, ampak oni so umni kmetovavci postali, ki véjo, zakaj to tako in ne drugači storiti morajo, in ki tudi spoznajo, zakaj se to tako in drugači ne godí.

Gospod Vertovec so s svojo neprecenljivo „kemijo“ tako rekoč kvas postavili, ki bo slovensko kmetijstvo kviško gnal, de bo veselo kipélo in na vse strani veliko dobička prineslo. Zdej nam je lahko od marsiktere potrebne reči govoriti, od ktere popred nismo môgli ne besedice ziniti, kér bi nas kmetje ne bili razuméli. Tudi pripravnih besedi imamo zdej za potrebo, kterih nam je poprej manjkalo, in omikani kmetovavci te besede zdej tudi umejo. Po vsim tem se je tedej — Bog naj bo zahvaljen — nova dôba slovenskiga kmetijstva pričéla!

Lahko bomo tedej zdaj svoje bravece v kmetijsko šolo peljali, in jim tu zaporedama veliko koristnih naukov razlagali. Deržali se bomo pa v tem nauku bukev slavniga učenika kmetijstva, gosp. Hlubeka, in kjer bo treba, bomo svoje podučenje tudi s podobami razjasnili.

Učili pa bomo v kmetijski šoli: kakó z mnogoterimi sadeži ali rastlinami od sejanja ali sajenja noter do pridelovanja ravnati, de se bo na odločenim kraji nar več pridelka dobilo, de se bo rast pospešila ali pohitrila, in sadeži poboljšali in požlahtnili. Govorili bomo tedej od pomnoženja sadežev, od oskerbovanja rasti in od pridelovanja sploh; potem pa posamezno od obdelovanja žita in vsih družih rastlin in sadežev.

Če bo le moč, bo sleherni list prinesel en

sostavek kmetijske šole, pa vse bolj ob kratkim, de bojo naši braveci vedno z veseljem te poduke brali in si jih dobro v glavo vtisovali. Pripravite se tedej, dragi prijatli, stari in mladi, možki in ženske, de boste ukaželni in dobrovoljni v kmetijsko šolo stopili, ktera se bo v prihodnjim listu začela.

(Dalje sledí.)

Za rokodelce

in mnogotere hišne potrebe.

(*Lepilo ali póp za bukvoveze.*) Pruskimu umetniku, Kühle po imenu, je podarila Pruska obertniška družba 100 tolarjev za razodévo naslednjih lepíl: Pervo obstoji iz 4 lotov štérke, 6 lotov v práv drobno štupo stolčene kréde, iz 2 lotov dobriga lima, 2 lotov beneškiga terpentína, 10 lotov žganja in pa 13 lotov vode. Napravi se pa lepilo takóle: vzémi žganja in vode toliko, kolikor je potreba, de štérka in kreda skupej zmešana postanete gost močnik; v vodi in žganji pa, kar ju še čez ostane, naj se lim pokuha, in med kuhanjem naj se prideva terpentín; — potem ko sta lim in terpentín dobro raztopljena, naj se jima med vednim mešanjem prideva gôri imenovana zmes iz štérke in krede. — Drugo lepilo se pa takóle napravi: 6 lotov štérke naj se podela z vodó v ne preveč gost močnik; na 3 lote lima in 3 lote beneškiga terpentína naj se pa vlije 28 lotov in pol vode; vse to naj se pri ognji polagama kuha, potem naj se pa, kakor gôri pri pervim lepilu, počasi prideva iz štérke in krede napravljena zmes. — To lepilo je močnejši kakor pervo, in je posebno pripravno za bukvovezke lične (Galanterie) in usnjate izdelke. Obé lepíli se naglo posušite, in naj se merzli rabite.

(*Vinski kis ali jesih*) se da v malo dnéh napraviti, če se žaganja ali pa trešičic brinjeviga lesa v vino dene.

(*Ilo za pečárje*), ki práv dobro derží, se naredí, če se trem delam ila pridéne en del kalafonje (goselne smóle).

(*Za podplate škorinj ali čevljev*) ni boljšiga, jih práv terdne narediti, kakor jih z lanénim oljem práv dobro namazati, de se ga práv napijó. Vari se pa, de urbasov ž njim ne namažeš, kér potem radi pókajo in se lomijo. Za podplate pa ni nič boljšiga; čeravno gibčnost zgubé, so pa tako terdni, de jih ne boš lahko stergal, posebno če enimu funtu lanéniga firneža, neprenehama mešaje, pol funta v štupo stolčene kalafonje pridéneš, in s tem gorkim firnežem podplate namažeš, in kadar se je mazilo posušilo, še enkrat, dvakrat in trikrat, de se podplatje mazila práv dobro napijó.